

РАДІОНОВА Н. Й.,

К. Е. Н., ДОЦЕНТ,

*КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ,
УКРАЇНА*

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАТРАТ З МЕТОЮ УДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ РЕГУЛЮВАННЯ

Постановка проблеми. Класифікація виробничих затрат має велике значення для планування та регулювання затрат, контролю за їх рівнем, тобто для ефективного управління затратами. Поділ затрат на різноманітні види за відповідними ознаками класифікації спрямований на вирішення найрізноманітніших завдань управління. Дієва система упорядкування інформації про виробничі затрати підприємства відіграє важливу роль, оскільки дає можливість визначити особливості формування та розподілу затрат за певними об'єктами управління. В управлінні багатосторонньою діяльністю підприємства використовується класифікація затрат за різноманітними ознаками. Ефективно діючи класифікація інформації про виробничі затрати не тільки важлива для визначення собівартості та цінової політики підприємства, вона застосовується в маркетинговій діяльності підприємства, при вкладанні коштів у різноманітні проекти, надає можливість ефективного управління затратами, а отже, і фінансовими результатами, що є актуальним для кожного підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням класифікації затрат з метою удосконалення їх регулювання присвячені дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців-економістів, таких, як Безруких П.С. [1], Катаєв А.Н. [1], Комісарова І.П. [1], Карпова Т.П. [2], Когут У.І. [3], Кондратова І.Г. [4], Меренкова Л.О. [5], Мних Є.В. [6], Нападівська Л.В. [7] та інші. У працях цих авторів висвітлюється поділ затрат на певні категорії за відповідними ознаками класифікації, розглядаються напрями класифікації затрат та наводяться окремі аспекти щодо використання тієї чи іншої класифікації затрат для певних управлінських завдань. Багатосторонність виробничих затрат на різних підприємствах та різноманітність класифікаційних ознак затрат, не отримало досить повного й однозначного вирішення і потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження. Основною метою дослідження є вивчення існуючих класифікацій та напрямів класифікацій затрат, а також можливостей використання цих класифікацій з метою удосконалення регулювання виробничих затрат підприємства.

Результат дослідження. Як показує вивчення праць вітчизняних та зарубіжних науковців-економістів, системи класифікації виробничих затрат багато в чому визначаються виходячи саме з призначення інформації про затрати для ефективного їх регулювання на кожному конкретному підприємстві.

Класифікація затрат – це поділ їх на класи на основі певних загальних ознак об'єктів і закономірних зв'язків між ними. Причому, чим більше виділено ознак класифікації, тим вищий ступінь пізнання об'єктів [7].

Існує безліч класифікацій затрат за різними ознаками. Класифікація затрат є дуже важливою для розуміння того, як ними управляти. Враховуючи те, що поділ затрат спрямований на вирішення найрізноманітніших завдань управління, в літературі зустрічаються різноманітні групування видів затрат за ознаками їх класифікації. В таблиці 1 представлено класифікації затрат, які найбільш часто застосовуються виробничими підприємствами.

Таблиця 1

Види класифікації затрат за різними ознаками

Ознака класифікації	Вид затрат
Економічні елементи	Економічні елементи, що визначають затрати на повний обсяг продукції, що випускається підприємством
Статті калькуляції	Постатейні затрати, що визначають собівартість одиниці продукції
Відношення до виробничого процесу	<ul style="list-style-type: none">• основні• накладні
Спосіб віднесення на виробництво окремих видів продукції	<ul style="list-style-type: none">• прями;• непрямі;
Участь у процесі виробництва	<ul style="list-style-type: none">• виробничі• невиробничі
За складом	<ul style="list-style-type: none">• одноелементні• комплексні
По відношенню до обсягу виробництва	<ul style="list-style-type: none">• змінні• постійні• змішані
Порядок розподілу затрат при визначенні прибутку	<ul style="list-style-type: none">• на одиницю продукції• за період
Ступінь керованості і регульованості	<ul style="list-style-type: none">• повністю керовані• частково регульовані• слабо регульовані
За цільовим призначенням	<ul style="list-style-type: none">• за статтями калькуляції затрат
За терміном обчислення	<ul style="list-style-type: none">• капітальні• поточні

Однак ставлення до даної класифікації неоднозначно. Так існують різні підходи авторів до виділення ознак класифікації. При визнанні економічної доцільності поділу затрат, за поділ їх за економічними елементами і статтями калькуляції, висловлюються, наприклад, П. Безруких [1], Т. Карпова [2], І. Кондратова [4]. Вони відзначають, що всю сукупність затрат спочатку можна розбити на дві групи, при цьому одні затрати будуть економічними елементами, інші – статтями калькуляції. Такої точки зору дотримуються С. Ніколаєва, П. Новиченко, І. Поклад. Але їх погляди не збігаються з тими, хто пропонує замість назви «економічні елементи» або статті затрат називати їх «економічний

зміст» і «цільове призначення». На наш погляд, найбільш точною і дійсно відповідною за економічним змістом, і цільовим призначенням є класифікація за економічними елементами і калькуляційними статтями затрат. Саме структура затрат на виробництво за економічними елементами дозволяє виділяти матеріаломісткі, фондомісткі, трудомісткі виробництва, а за статтями калькуляції – ефективні або неефективні затрати за окремими видами продукції. Підрозділ затрат за статтями дозволяє встановити зв'язок між планованими і фактичними затратами на виробництво по підприємству в цілому, по окремих видах продукції доцільна класифікація за цими ознаками для визначення затрат по всій діяльності підприємства щодо виробництва продукції, обслуговування виробництва, управління, для аналізу затрат по місцям їх виникнення.

Якщо елементи затрат регламентовані в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 16 «Затрати» досить жорстко, то щодо калькуляційних статей встановлено, що їх склад і методи розподілу затрат за видами продукції (робіт, послуг) визначаються галузевими методичними рекомендаціями з питань планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) з урахуванням характеру і структури виробництва [8]. Угрупування затрат за статтями калькуляції специфічна для кожної галузі промисловості, але на сьогоднішній день можна вважати типовою наступну номенклатуру статей затрат:

- сировина і матеріали;
- зменшення або збільшення затрат (віднімаються);
- покупні комплектуючі, напівфабрикати і послуги виробничого характеру сторонніх організацій і підприємств;
- паливо на технологічні цілі;
- енергія на технологічні цілі;
- заробітна плата виробничих робітників;
- відрахування на соціальні потреби;
- затрати по утриманню та експлуатації обладнання;
- затрати на підготовку і освоєння виробництва;
- цехові затрати;
- загальнозаводські затрати;
- інші виробничі затрати;
- комерційні затрати.

Сума всіх перерахованих статей представляє повну собівартість виробництва і реалізації продукції.

Угрупування затрат по калькуляційних статтях більш жорстко, ніж за економічними елементами, регламентується державними і галузевими органами управління. Це пояснюється тим, що визначена за сумою цих статей собівартість є однією з основних складових ціни і безпосередньо впливає на величину прибутку, яка є об'єктом оподаткування. Звідси пред'являються і більш високі вимоги до її формування [3].

Так, Є.В. Мних класифікує затрати для досягнення цілей управління, а саме [6]:

1. Визначення собівартості продукції (робіт, послуг) і розрахунку фінансових результатів на: вичерпані та невичерпані; на продукцію і затрати періоду; прямі та непрямі; основні та накладні.

2. Для раціоналізації затрат та їх планування на: релевантні та нерелевантні; дійсні та можливі; маржинальні та середні; постійні та змінні.

3. Контролю і регулювання затрат за центрами відповідальності на: контрольовані та неkontrolьовані.

Свою чергою, Л.О. Меренкова групує затрати залежно від таких цілей надання інформації [5]:

1) для визначення собівартості та фінансового результату (основні, накладні; прямі, непрямі; вхідні, вихідні; затрати на продукцію, затрати періоду);

2) для стратегічного і поточного планування діяльності підприємства (обов'язкові, дискреційні; напівпостійні, напівзмінні; загальні, питомі; релевантні, нерелевантні; реальні, альтернативні, маржинальні, інкрементні, затрати, що не повертаються);

3) для планування поточних затрат (постійні, змінні, змішані; по елементах, по статтях калькуляції; одноелементні, комплексні);

4) для контролю поточних затрат (kontrolьовані, неkontrolьовані; регульовані, нерегульовані).

Види затрат, які відносяться науковцями до різних напрямів класифікації затрат, є досить різноманітними. Також, в одних авторів певні види затрат зустрічаються в одній інтерпретації, а в інших – в іншій. Наприклад, одні автори класифікацію затрат за центрами відповідальності та за видами продукції, робіт, послуг відносять до напрямку класифікації затрат “визначення собівартості продукції і отриманого прибутку, оцінка запасів”, в той самий час, інші автори цю класифікацію затрат відносять до напрямку класифікації “здійснення контролювання і регулювання затрат”; класифікацію затрат за економічним змістом та цільовим призначенням деякі автори відносять до напрямку класифікації “прийняття управлінських рішень і планування”, тоді як інші автори – “визначення собівартості продукції і отриманого прибутку, оцінка запасів” і т.п.

Висновки. В управлінні сучасними підприємствами одне з найвагоміших місць займає обгрунтована класифікація затрат, яка є дуже важливою для розуміння того, як удосконалювати їх регулювання. За таких умов необхідною є класифікація видів затрат за такими критеріями, які якнайповніше відобразатимуть та характеризуватимуть організаційно-управлінську, обліково-аналітичну, фінансово-економічну, маркетингову та інвестиційну сторони діяльності підприємства. Це сприятиме удосконаленню регулювання затрат, надаючи можливість розглядати дані види затрат з позицій системного підходу для їх цілісного розуміння.

Література:

1. Безруких П.С., Катаев А.Н., Комисарова И.П. Учет затрат и калькулирование в промышленности. – М.: «Финансы и статистика», 1989. – 348 с.
2. Карпова Т. П. Управленческий учет. – М.: Аудит, 2003. – 350 с.

3. Когут У.І. Критерії класифікації затрат підприємства [Електронний ресурс] / У.І. Когут // Національний університет «Львівська політехніка». – 2008. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/08_27.pdf
4. Кондратова И.Г. Основы управленческого учета. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 143с.
5. Меренкова Л.О. Управління затратами підприємства в ринковій економіці: Автореф. дис. ... канд. екон. наук / Харківський державний економічний університет. – Харків, 2003 – 20 с.
6. Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.
7. Нападівська Л.В. Управлінський облік: Монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 450 с.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 – Наказ МФУ «Про затвердження Положення (стандарту) бухобліку «Затрати» від 31.12.1999 р. № 318. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

СЕРДЮК О.С.,

К.Е.Н., СТАРШИЙ НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК,

ТРУШКІНА Н.В.,

НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК,

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ НАН УКРАЇНИ, м. Київ, УКРАЇНА

ЩОДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ РЕКОНСТРУКЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ТЕС

У 2011 р. Україна стала членом Енергетичного співтовариства, взявши на себе таким чином зобов'язання щодо дотримання умов членства цієї організації. Згідно з договором Енергетичного співтовариства Україна має до кінця 2017 р. привести всі великі спалювальні установки (ВСУ) до вимог Директиви 2001/80/ЕС [1] про обмеження викидів забруднюючих речовин (пилу, оксиду азоту та діоксиду сірки) в повітря. Під дію директиви підпадають спалювальні установки потужністю більше 50 МВт. На сьогоднішній день в Україні налічується близько 140 таких установок, 37 з яких є енергоблоками теплових електростанцій.

Наразі стає очевидним, що до кінця 2017 р. українська сторона не виконає вимоги Енергетичного співтовариства. Через що виникає загроза призупинення діяльності ВСУ, які не обмежили викиди забруднюючих речовин відповідно до Директиви 2001/80/ЕС. З огляду на те, що на сьогоднішній день жодна українська ТЕС не відповідає вимогам Енергетичного співтовариства, можна очікувати суттєвого зменшення обсягів теплової генерації вже на початку 2018 р. У зворотньому випадку на вітчизняний сектор теплової енергетики буде накладено штрафні санкції Енергетичного співтовариства. Зниження обсягів енергогенерації (задля зниження викидів забруднюючих речовин ВСУ) також призведе до негативних економічних наслідків для теплової енергетики, оскільки